

”

Det
er
vores
arme,
der
skal
blive
længere

”

Af Roberta Montanari, *journalist*
Fotos af Asbjørn Sand

Aktivisme, idealisme og samfundsmæssigt engagement er i høj grad tilbage som markører for unge i Danmark. Unge psykologer kan skele til **Ida Koch**, der ikke bare lod sig fængsle i kvindefængsler for at følge de indsatte liv og forstå konsekvensen af fængslingen, men også laver forskning og psykologarbejde i de udsatte børn og unges sted.

I parcelhuset i Trørød, hvor Ida Koch bor med sin kæreste, står i stuen et sort flygel med opslået nodehæfte, tydeligvis stadig i brug. Flygelet er et arvestykke fra hendes mormor, der var pianist og mente, at den unge Ida skulle "spille klaver og danse med officererne i stedet for at læse så mange bøger." Hyldevis af indbundne bind vidner dog om, at bøger kom for at blive i Ida Kochs liv.

Ved det aflange spisebord med en indisk mønstret dug og friske hyacinter, hvor vi sætter os med behørig afstand, ligger også husets to aviser, *Information* og *Berlingske*.

– De afspejler polerne, for Michael er en blå mand, forklarer hun med et lille grin.

– Men vi læser også lidt i hinandens, han dog nok mest i min...

Ida Koch virker umiddelbar og taler i en direkte tone, som er afvæbnende, man får fornemmelsen af at få lov at komme tæt på hende.

– Der er mange, der synes, jeg ikke er særlig psykologagtig, og det tager jeg faktisk som et kompliment. Jeg tror, jeg er ret meget til stede som den, jeg er, med mine tanker, følelser og reaktioner, fortæller hun efter et to- og en halv time langt interview, der sagtens kunne have varet længere. For Ida Koch har levet det, man roligt kan kalde et liv rigt på erfaringer, oplevelser, prøvelser - og modsætninger.

"Vi kender først vejen, når vi går den, og heller ikke før," skrev hun i en artikel fra 2013, der omhandler hendes tid som psykolog på specialskolen Den Gule Flyver. Sætningen kunne være hendes motto. Hun har gennem sit liv arbejdet hårdt og ihærdigt og er ikke gået af vejen for hverken krævende forskningsprojekter, en imponerende mængde bøger og artikler eller på egen krop at have taget del i det liv, hun ville hjælpe andre med at få greb om.

Hun har taget adskillige politiske kampe – og vundet en del. Fx har hun kæmpet mod at sidde i isolation og for bedre vilkår i de danske fængsler, og for at forældre kunne blive medindlagt, når børn skulle på hospitalet. En helt almindelig praksis i dag, men som for 50 år siden var utænkelig.

For et par år siden måtte Ida Koch dog på grund af stress skære ned på mængden af arbejde. I dag har hun ikke længere individuelle klienter, hvilket hun savner, men lever af at være supervisor og afholde kurser for en lang række institutioner og organisationer. Hendes 75 år til trods er hun i gang med en to-årig efteruddannelse i mentaliseringsbaseret intervention.

– Den tilgang er som at komme hjem. Jeg blev på en måde bekræftet i, at den undren, respektfuldhed og ikke-bedreviden, som jeg gennem årene har forsøgt at praktisere, har et navn og en metode, og det har styrket min måde at arbejde på. Livet er endeløs læring.

Unge som læremestre

Ida Kochs politiske ståsted har altid været et godt stykke til venstre for midten. Hun var blandt ungdomsrevolutionens aktivister omkring 1968, blev siden medlem af Kommunistisk Arbejderparti (KAP) og er i dag medlem af Enhedslisten, som hun i en årrække bidrog til med sin viden og kompetencer. Hendes arbejde har ofte været aktivistisk og præget af tværfaglighed og nytænkning i en tid, hvor den slags endnu ikke var sat på formel.

Ida Koch har primært arbejdet med udsatte børn og unge og var i 21 år ansat i Frederiksberg Ungdomsrådgivning. Det "lå i kortene," at hun var optaget af mistrivsel, udsathed og strukturel uretfærdighed. Det fascinerende ved store børn er ifølge hende, at de er plastiske, nysgerrige og endnu ikke er låst fast i bestemte mønstre og strukturer. Fordi de identitetsmæssigt er villige til at skifte gear, har hun "lært helt sindssygt meget af dem."

Hun mener, der er "mange veje til Rom," når det gælder om at hjælpe andre og er imod den dogmatiske tilgang, hun i dag mener at se hos mange psykologer, hvor fx kun den narrative eller kognitive terapi dur. Selv er hun inspireret af mange tilgange og vil gerne lære af det andet menneske og være åben omkring arbejdsformen: "Nu er der noget, jeg ikke forstår, hjælp mig til at forstå." Især kritiserer hun den - ifølge hende - aktuelle tendens til hurtigt at dømme klienter som "uden for terapeutisk rækkevidde."

- Min grundholdning er, at hvis nogen vil have hjælp, så er de egnede. Hvis den tilgang, terapeuten bruger, ikke er plastisk og åben, så er det for let at definere andre som uden for rækkevidde. Det er vores arme, der skal blive længere, man kan ikke kræve, at alle passer til terapeutens tilgang.

Aktivistisk psykolog

I mange år har Ida Koch selv brugt *walk and talk*, kørt bil eller deltaget i det liv, som hendes klienter er i.

- Samvær og nærvær og at gøre et fælles tredje sammen kan være svaret. Samtalerne behøver ikke nødvendigvis foregå i et terapilokale med et lille bord mellem os. Ingen rykker sig, og ingen tillid opstår, hvis man placerer andre i en situation, som er ubekvem for dem, eller taler et sprog, de ikke forstår. "Hvad føler du?" "Wallah!" Fx har jeg stået med en 'knallertdreng' og sparket til dæk, så kommer historierne drypvis, og man går ind og ud af terapien mange gange.

Det kan gøre hende fortvivlet at se og læse om, at gruppen af børn og unge, der mistrives, bliver større og større. Hun har selv advaret om det for mange år siden og ser i dag et "mangearmet uhyre,

hvor et kraftigt parameter er præstations-, konkurrence- og eksponeringsfokus på alle niveauer, fagligt, kropsligt, socialt, som er med til at polarisere de unge, for "hvem har interessante samtaler over middagsbordet, og hvem har ikke?"

Et iøjnefaldende paradoks for Ida Koch er, at hun opfatter ord som misforståelsens kilde - og dog har begået et livsværk i kraft af sproget og altid har formidlet. Måske er det derfor, hun taler uden ret mange psykologfaglige termer, som havde hun med sit musikalske gehør ubevidst fundet ind til det sprog, som taler til mennesker i ligeværdig øjenhøjde.

På psykologistudiet, som Ida Koch begyndte på i 1965 på Københavns Universitet, blev hun hurtigt optaget af særligt to af datidens nye strømninger. Den ene var socialpsykologien, herunder den freudo-marxistiske analyse, der handler om, at mennesker altid er fanget ind af strukturer, sociale klasser og privilegier eller mangel på samme. Den anden strømning var antipsykiatrien med David Cooper og R.D. Laing, der så psykisk sygdom som udsprunget af livsomstændigheder, historier og vilkår, og at psykisk syges følelser og ytringer skulle tages alvorligt.

Dengang var den dominerende retning inden for klinisk psykologi stærkt individualiseret, personen skulle gøre sit arbejde uanset urimelige forhold eller en syg familie, fortæller Ida Koch. Klinisk psykologi var for hende dengang "lappeskrædderi," og hun søgte derfor mod sociologien. Via sin bror, som læste jura og talte varmt om den kriminalpolitiske landsforening KRIM, kom hun til at arbejde i kriminologiens verden.

Som nylig uddannet blev hun ansat som retsso-ciologen Flemming Balvigs assistent i et aktivistisk arbejdsmiljø med sociologer, jurister og psykologer, hvilket passede Ida Koch rigtig godt. Hun blev ekstern lektor ved psykologi på Københavns Universitet i mere end 30 år i fagene kriminologi og lovgivning og etik. På et tidspunkt fik hun en fartbøde, som hun valgte at sidde af, og oplevede til sin bestyrtelse, hvor lammende og ydmygende det var at sidde i fængsel. Det gav startskuddet til et næsten antropologisk arbejde, hvor hun med "maksimal deltagelse" boede i kvindefængsler i adskillige måneder for at følge de indsattes liv og forstå konsekvensen af fængslingen. Hun forskede i, hvad isolation gør ved mennesker, og kæmpede for indsattes rettigheder og forhold. Hun besøgte fangernes talsmand i fængslet Vridsløselille og lod som om, hun var forlovet med ham for derved at få lov at mødes på præstens kontor, hvor de planlagde fangeaktioner.

– Jeg fik endelig begreber for den uretfærdighedsfølelse, jeg længe havde følt. Det har fulgt mig og er blevet en del af mit kompas i mit arbejde, at jeg ikke kan tænke mennesker i et vakuum, men må inddrage strukturer, baggrund og familie. Jeg kunne ikke drømme om tale med et menneske uden at kende deres baggrund og sammenhænge.

Atomfysikerens datter

Hvad er da Ida Kochs egen baggrund og sammenhænge, som har formet hende til den, hun er i dag?

Egentlig ville hun som sin mormor have gået musikens vej, men det gik som bekendt anderledes. Tidligt i sit liv var hun grebet af uretfærdighedsfølelse over den undertrykkelse og dobbeltmoral, hun oplevede i det borgerlige miljø, hun voksede op i. Faderen var ud af en diplomatfamilie, professor i atomfysik og siden afdelingsleder på H.C. Ørsted Institutet. Moderen var hjemmegående hustru og datter af en velhavende grossererfamilie.

Ida Koch voksede op med sin tre år yngre bror og en storesøster fra moderens første ægteskab. Selv gik hun alle sine 13 skoleår på den private Ingrid Jespersens Skole, som var landets første musikgymnasium. Pigerne gik i modsætning til andre skoler i 10. klasse, ”menstruationsklassen, for vi skulle jo hvile os,” forklarer psykologen med spids ironi. Økonomien hjemme var ofte stram, men Ida Koch voksede alligevel til overflod op i en anden slags rigdom. Kulturel og social kapital.

Faderen havde et stort netværk af internationale forskere, litterater og kulturpersonligheder ”i alle mulige farver og nationaliteter.” Forældrene rejste på kongresser og holdt middagsselskaber, hvor børnene deltog.

– Gæsterne var søde og meget interesserede i os børn, som de gerne ville snakke med, så jeg lærte i en tidlig alder at snakke med voksne om alle mulige emner hen over middagsbordet, fortæller Ida Koch.

Da hun selv som ganske ung entredede hjemmet med ”en brun mand,” en amerikansk jazzmusiker fra det progressive Drop-Inn miljø i København, overskred hun dog tydeligvis både sociale normer og racefordomme og blev mødt af forældrenes højlydte modstand.

– Min far var en meget arbejdsom mand og ofte i sine følelsers vold. Når jeg tænker på ham nu, er det med stor kærlighed, men han var fandme også irriterende. Der er ingen tvivl om, at han elskede mig og min bror og var meget engageret i vores opvækst. Vi skulle passe vores skole, være flittige og opføre os ordentligt, men jeg var uartig, gad ikke skolen og var latterligt blokeret over for tal, det er jeg i øvrigt

stadig. Min fars jævnlige nervesammenbrud fik jeg ofte skylden for. Det var tungt, men ændrede ikke min kurs.

I dag er Ida Koch ked af, at hun aldrig interesserede sig for familiehistorierne, mens hendes forældre var i live. Ironien vil dog, at flere af de grundværdier, hendes far levede efter, i dag også er hendes egne. I barndommen tog familien hver sommer på vandreture i de norske, østrigske og italienske fjelde. Noget, Ida Koch elskede som barn, og som hun på sine ældre dage med stor fornøjelse har taget op igen.

Som hendes nuværende kæreste var også hendes far en ’blå mand’ med konservative værdier som flid og ihærdighed, ærlighed og ordentlighed. Han mente også, kvinder skulle være dydige. Sex var ikke et samtaleemne, men han prægede indirekte: ”Engang sagde han til mig, at det væsentligste en kvinde har, skal hun give til den mand, hun skal leve med resten af livet. Sådan blev det ikke.”

En smertelig kontrast ramte Ida Koch, da hans tidlige død i 1971 faldt sammen med fødslen af hendes første søn.

– Han døde samtidig med, at jeg var lykkelig, forelsket i min daværende mand og netop havde fået vores første barn. Det var forfærdeligt. Men heldigvis nåede vi at have nogle vidunderlige samtaler inden, hvor min far udfordrede sit positivistiske verdensbillede og satte ord på noget af det, han ikke forstod ved at være menneske. Han sagde: ”Jeg kan forstå, at hvis jeg niver mig i armen, går der nogle elektriske impulser op til hjernen, men hvad gør, at jeg bliver ked af det?”

Ida Koch var nysgerrig på mennesker, hun lyttede med ”drejede ører” og forestillede sig, hvad der foregik mellem dem. ”Hold op med at glo,” irettesatte hendes far hende, men nysgerrighed og undren holdt ved. I skolen var hun glad for litteratur og god til at skrive. Hun elskede den klassiske musik på skolen og havde den lyseste sopran i skolekoret. I gymnasiet havde hun sang som hovedfag og klaver som sidefag:

– I musik og dansk var jeg ekstremt artig og blev meget dygtig til det, som interesserede mig.

Udadtil pralede hendes far med moderens oversættelser af russisk og italiensk litteratur og teaterstykker. Hjemme i professorboligen modarbejdede han dog moderens forsøg på et arbejdsliv og forventede, at hun og børnene stod til rådighed, når han trådte ud af arbejdsværelset. Faderen havde en særlig binding til sin datter, vågede strengt over hendes dyd og kritiserede hendes ”skrævkorte” nederdele. Den yngre bror fik anderledes frie tøjler,

og faderen kunne med et glimt i øjet spørge sønnen efter en fest, om der havde været nogle søde piger.

Moderen serverede te og ostemadder for Idas veninder, hun var smuk, selskabelig og ”en blændende værtinde,” der holdt på formerne trods sin egen længsel efter at udtrykke sig. Selvom Ida Koch ikke var tæt på sin mor, syntes hun, at moderen blev undertrykt. Moderen var kølig og kritiserede ofte datteren. Da Ida som seks-årig stod på rulleskøjter på Langelinie, faldt hun og slog et ordentligt hul i knæet, men i stedet for at trøste hende, udbrød moderen irriteret, ”Ih, du er da også så klodset!” Ida følte sig netop klodset og siden også for tyk, følelser, som moderen kom til at bekræfte.

Bag den pæne facade gjorde Ida Koch oprør og måtte lyve sig til frihed, indtil hun som 21-årig flyttede hjemmefra. Hun og hendes veninde Lisbeth løj sig hjem til hinanden for at være sammen med deres respektive kærestes og høre jazzmusik på Drop-Inn og Montmartre. Ida Koch havde ikke rigtig ord for den sociale kontrol og dobbeltmoral, hun oplevede hjemme, men siden blev den vækket til live af en politisk bevidsthed i takt med, at en hel generation af efterkrigsbørn kaldte på frihed og

forandring af datidens konventioner. I gymnasiet gik hun ind i elevrådsarbejde og mødte unge fra andre sociale kår. På psykologistudiet blev hun konfronteret med sine ubevidste fordomme.

– Jeg bar også rundt på et billede af, at vejarbejdere, der stod i et hul og gravede, kunne man ikke helt tage alvorligt. Jeg havde denne dobbelthed, men pludselig mødte jeg alle disse ihærdige, velbegavede, lidt flippede mennesker, som levede på en helt anden måde end jeg selv.

Psykologistuderende og revolutionær

Efter gymnasiet fik faderen afprøvet hendes musikalske talenter hos en kendt pianist, men da Ida slet ikke havde øvet sig nok i barndommen, blev hun til sin ærgrelse erklæret uegnet til konservatoriet. ”Du er så god til mennesker,” sagde hendes far, og det kunne hun godt genkende. Da en ven opfordrede hende til at læse noget af Freud, fangede det hende straks, og derfra var vejen ikke lang til psykologistudiet, som hun begyndte på i 1965.

Dengang lå psykologifaget i København i Studiestræde, hvor Jura i dag befinder sig. Tre år senere blev auditorierne i netop

den bygning besat af de studerende, der brød ind på rektors kontor og nærmest rituelt tog en cigar fra hans cigaræske, som blev røget sammen med ham på kontoret. Den gamle sociale orden, hierarkier og konventioner stod for fald. I Ida Kochs bidrag til antologien *Stemmer fra '68* skriver hun, at hun "aldrig blev den samme igen."

– Det gamle var dog stadig i mig, dels som en baggrund, dels som en flovhed, fordi det ikke passede i den nye boble. Det var svært at rumme det hele, fortæller hun.

Med tiden fik hun øje for, at hun havde en kulturel bagage, der gav hende et sprog, en rank ryg og en uimponerethed, der ofte fik hende til at tage ordet i forsamlinger, selvom hun indeni følte sig usikker. Det var først, da en kollega år senere kaldte hende en "forkælet overklassetøs," at hun chokeret måtte reflektere over sin baggrund.

– Når vi havde studiegruppe hjemme hos mig, var jeg flov over, at vi boede så pænt og havde tre stuer i rad. Vi boede i en kæmpe professorvilla på Juliane Mariesvej, som siden blev et institut. Jeg havde virkelig ikke lyst til at sige, at min fra var professor og så endda atomfysiker. Vi sagde jo nej til atomkraft og jeg sad i fora, hvor vi protesterede imod autoritære attituder, mangel på indflydelse og professorvædet.

– Man skulle rejse sig op for professorerne, og der var en katedralundervisning med udenadslære og gamle tekster på originalsproget. Ved den berygtede andetårsprøve skulle man læse flere tusinde siders pensum og gå til skriftlig eksamen uden hjælpemidler. Første gang dumpede jeg, husker hun.

Selvom forældrene var imod Idas politiske overbevisninger og ikke mindst nye tøjstil, lårkorte eller ankellange janusskørter, træsko og frynsede læderveste, perler i det lange, flettede hår og ingen snærende bh, accepterede de med tiden Idas valg. Særligt hendes far lyttede og diskuterede. Hendes musikstil ændrede sig, hun begyndte at spille guitar i et countryband og lyttede til Stones, Bob Dylan, Pink Floyd, Savage Rose og flere.

De marxistiske termer i studenterforaene var voldsomme, ofte forstod hun dem ikke. De handlede om revolution og nødvendigheden af en voldelig magtovertagelse, "fordi de magthavende svin går aldrig med til at give magten fra sig frivilligt." Det blev for megen handlekraft, for store ord, syntes Ida Koch. Hvordan skulle hun navigere i alt det nye? Hun var åbenlyst imod ulighed og autoritære systemer, men det var straks sværere, når det kom til intimsfæren, hvor modsætningerne ofte blev smertefulde.

– Det var utrolig svært. Der var alle de paroler, væk med patriarkatet, væk med kernefamiliens

snærende bånd. Man ejer ikke hinanden, jalousi er en forkert følelse, sex er godt. Det gav en stor usikkerhed, fordi jeg kom fra noget andet, og satte jo pris på, at mine forældre ikke var skilt.

– På den ene side ejede man ikke hinanden, jalousi var udtryk for ejendomsret og undertrykkelse. Fri sex var godt, vi legede og eksperimenterede, men samtidig var det ikke til at holde ud. Jeg ville ikke have undværet de vilde, sjove oplevelser, men det har da også gjort vildt ondt. Da jeg boede i et kollektiv og var sammen med en fyr, havde vi en udklædningsfest med 200 mennesker. Så knaldede han med en anden, og jeg blev sindssygt ked af det, men det kunne jeg ikke sige, for Peter var jo bare et frit menneske.

Efter skilsmissen fra sine to sønners far i 1979 havde Ida Koch en årrække med skiftende partnere, men til sidst løb hun sur "i det med mænd." I en årrække foretrak hun at være alene, men fandt siden en balance.

For 50 år siden meldte hun sig sammen med sin daværende mand ud af folkekirken, for det var "langt ude at tro på noget." Men for 22 år siden, da hendes første barnebarn blev født, skete noget yderst skræmmende. "Jeg rakte ud efter smøgerne og Gud, og det har jeg gjort lige siden." For få uger siden valgte hun at melde sig ind i folkekirken igen med et "totalt uromantisk klik på computeren."

– Jeg ved ikke helt, hvad jeg tror på, men på noget højere. Man kan godt være socialist og troende på samme tid. ●

BLÅ BOG

Ida Koch er født i København i 1946 og fik psykologisk embeds-eksamen fra Københavns Universitet i 1973. Hun har en lang række efteruddannelser, heriblandt i gestaltterapi og kognitiv terapi. Hun har været initiativtager til og aktiv i bl.a. Livslinjen, Sexlinjen, DR's rådgivningsprogram TVÆRS og Børns Vilkår, hvor hun i dag sidder i bestyrelsen. 1982-2003 ansat i Frederiksbergs Ungdomsrådgivning, senest et deltidsarbejde på Christianshavns Gymnasium. Hun har en lang række forskningsprojekter og bogudgivelser, heriblandt *Når ungerne bliver unge* bag sig. Sidder i Tine Bryld Pris-bestyrelsen samt i en række grupper i videntcentre. Medlem af Skandinavisk Netværk vedrørende isolation i fængsler. Privat bor hun med arkitekten Michael Ohl, har sønnerne Anders og Martin, født i hhv. 1971 og 1973, og fire børnebørn.

